

Janáky-Bohner Bíborka – Molnár István

■ Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft. | jbohner.biborka@danubia.hu | molnar.istvan@danubia.hu

Az iparjogvédelem kutatás-fejlesztést támogató szerepe

Az iparjogvédelem meghatározó szerepet tölt be a műszaki területeken megvalósuló kutatás-fejlesztési tevékenységek sikeres megvalósításában, valamint azt követően, a létrejött eredmények felhasználása során is. Kiemelt jelentőségű a vegyipar és a gyógyszeripar területén, hiszen egy-egy hatásos komponens azonosítása és létrehozása sok éven át tartó kutatómunka és vizsgálatok eredménye; rendkívül szaktudás-, költség- és időigényes folyamat. A gyógyszeripari innovációnak például minden egyes lépése – a hatóanyag-kutatás, készítményfejlesztés, klinikai vizsgálatok, törzskönyvezés és a piaci bevezetés is – magában hordozza az esetleges sikertelenség kockázatát. Egy új termék kifejlesztésének költsége originális készítmény esetén már 2011-ben is meghaladta a 800 millió dollárt egy akkori tanulmány adatai alapján [1], és ennek költségei feltehetően azóta is tovább, mostanra mintegy 1–2,5 milliárd dollárra nőttek [2]. A vegyületek oltalom alá helyezése rendkívül fontos lépés, hiszen termékanalízist követően azok könnyedén másolhatók lennének. Ezeknek az óriási mértékű befektetéseknek a megtérülése ezért nagyban függ az iparjogvédelemmel kapcsolatos tudatos döntések meghozatalától.

A szellemi tulajdon-védelem célja a szellemi tevékenység jogi védelme és ösztönzése – annak erkölcsi és anyagi elismerésének biztosításával [3]. A szellemi tulajdon-jogok két nagy elkülönülő része osztható: az iparjogvédelemre és a szerzői jogra. Az iparjogvédelem a műszaki jellegű szellemi alkotások, valamint a különféle árujelzők jogi oltalmát biztosító jogintézmény. Ezek közé tartoznak a találmányok, a használati minták, a formatervezési minták, a növényfajták, valamint a védjegyek és földrajzi árujelzők. A legjelentősebb, műszaki találmányokat védő oltalomnak, azaz a *szabadalomnak* az a szerepe, hogy másokat eltilthasson a találmány hasznosítá-

sától, és arra is kiterjed, hogy a találmány hasznosítására másnak engedélyt adjon. Az alkotó tevékenység ösztönzéséhez, valamint a K+F-re fordított befektetések megtérüléséhez így jelentős mértékben hozzá tud járulni a szabadalmi oltalom segítségével elért időleges monopolhelyzet. Ráadásul az immateriális javak jelentőségét az is bizonyítja, hogy a vállalatok értékének egyre nagyobb hányadát teszik ki, 2015-re ez a részarány átlagosan elérte a 84%-ot, Európában a 71%-ot [4]. A szabadalmi oltalom területiális jellegű, ami azt jelenti, hogy meghatározott földrajzi területre szól. Ezenkívül adott ideig – alapvetően a bejelentési naptól számított húsz évig – érvényes. Ennek az időtartamnak a lejáratát követően a szabadalomban megfogalmazott találmány közkinccsé, szabadon felhasználhatóvá válik, ami egyúttal a szélesebb közérdek céljait szolgálja. A szabadalom megszerzésére irányuló eljárást Magyarországon a szabadalmi törvény (1995. évi XXXIII. törvény a találmányok szabadalmi oltalmáról, Szt.) szabályozza, amely az európai joggyakorlattal harmonizál. A szabadalmi bejelentés elkészítését és benyújtását célszerű szakértőre, ún. *szabadalmi ügyvivőre* bízni. A bejelentési kérelmeket az adott szabadalmi hivatalban dolgozó *szabadalmi elbírálók* vizsgálják. Magyarországon – a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalánál – 34 797 hatályos szabadalom volt 2021-ben, amelyből 12 018 a gyógyszerkémia szakterületéhez tartozik, de a top 5 szakterületben a vegyészet (gyógyszerek nélkül) is jelentős, a 4. helyen áll, összesen 2741 érvényes oltalommal [5].

A *kutatás-fejlesztési (K+F) projektek megtervezésekor* mind a közfinanszírozású kutatóhelyek, mind az ipari szereplők munkatársai szeretnék meghozni a legmegalapozottabb döntéseket, melyekhez az adott tématerületre a lehető legszélesebb körű rálátással kell bírni. Ezért egy K+F-projekt kezdeti, tervezési fázisában első támogató

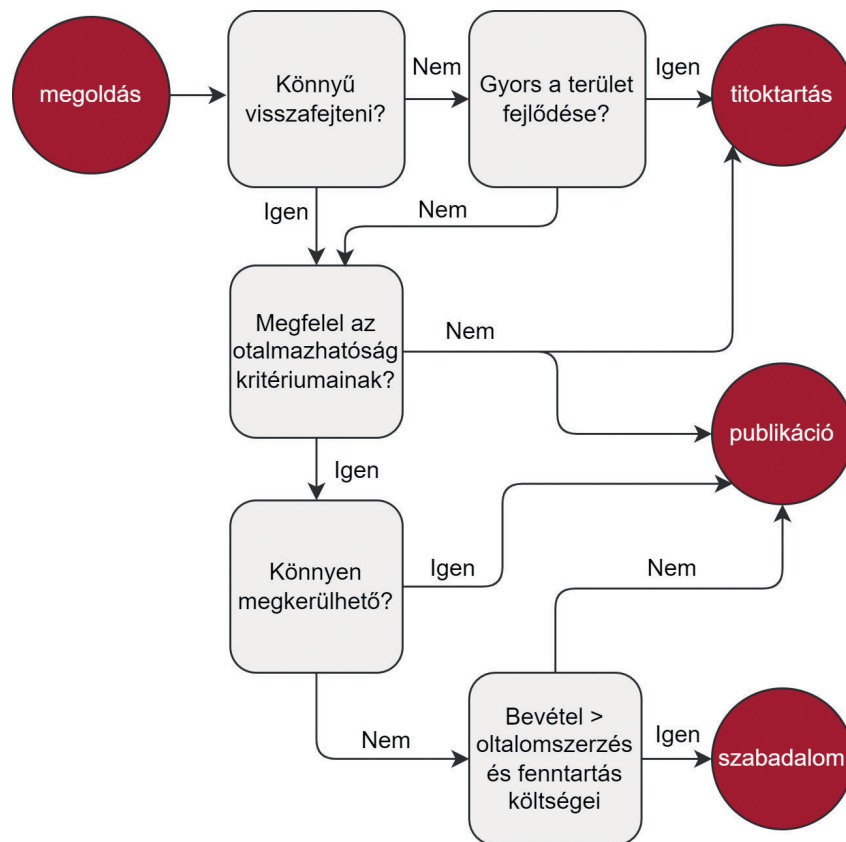
iparjogvédelmi tevékenységként *témakutatást* érdemes végezni. Az iparjogvédelmi szolgáltatást nyújtó irodákban a szabadalmi ügyvivő által végzett témakutatás adott tématerület, technológia vagy iparág eredményeit mutatja be a szabadalmi irodalom és a nem szabadalmi irodalom (non-patent literature,¹ NPL) figyelembevételével. Talán nem felesleges megjegyezni, hogy sem a szabadalmi irodalom, sem az NPL nem foglalja magában az üzleti titkokat. Ezek sohasem nyilvánosak, de ha különböző okokból mégis nyilvánosságra kerülnek, annak sokféle iparjogi következménye lehet. Egy témakutatás igénybevételével jó eséllyel elkerülhetővé válik az újrafelfedező tevékenység és kizárhatók a párhuzamos fejlesztések, így a téma finomhangolásával, módosításával vagy újradefiniálásával idő- és költséghatékonyra tehető a munka. Annak feltérképezésére is alkalmas lehet egy ilyen kutatás, hogy ha létezik már védett megoldás a felvetett problémánkra, el tudjuk dönteni, hogyan érdemes elkerülnünk azt. Ekkor lehetőség van valamelyest más fejlesztési irányok meghatározására (ún. kerülő megoldások kidolgozására), azonban ezek a folyamatok csak a kutató és a szabadalmi ügyvivő szoros együttműködése, konzultációik alapján hatékonyak igazán. Fontos megjegyeznünk, hogy miután egy szabadalom oltalmi ideje lejárt, vagy az oltalom a lejárat ideje előtt bármely okból jogerősen megszűnik, az azokban foglalt információk és technikai megoldások szabadon felhasználhatóvá válnak, így célzottan egy adott műszaki probléma szabadalmi irodalomban való kutatása is segítheti magának a projektnek a megvalósítását.

¹ Az NPL alatt elsősorban a tudományos publikációkat, műszaki szabványokat, konferencia előadásokat, klinikai vizsgálatokat, könyveket, kézikönyveket, műszaki vagy kutatási jelentéseket, doktori disszertációkat vagy bármely más műszaki vagy tudományos anyagot; valamint az interneten megtalálható információkat értjük.

Amikor a K+F-tevékenység során az ötletből tényleges megoldás születik, el kell dönteni, hogy az tudományos publikáció formájában legyen közzétéve, vagy a megoldás jellemzőinek leginkább megfelelő jogi oltalmi formá(ka)t találjuk meg (1. ábra), és oltalmazási stratégiát alakítsunk ki. Ez az oltalom a kémia területén leggyakrabban a szabadalom. Különösen előállítási eljárásoknál, ahol az egyes eljárási lépések mérnöki visszafejtése például a termék elemzésével nem lehetséges, szóba jöhet még a védett ismeret (know-how, 1. táblázat). A védett ismeret, mint jogi kategória, ugyanakkor az iparjogvédelemtől jelentősen eltérő stratégiát igényel, amit ebben az írásban helyhiány miatt nem tudunk részletezni. Lényeges azonban, hogy a védett ismeret lehetőségének felmerülésekor is javasolt iparjogvédelmi szakember igénybevétele. Fontos, hogy a műszaki területen lévő egyéb oltalmi formák, például a használatiminta-oltalom, vegyszeti termékekre Magyarországon nem vonatkozhat². Amennyiben a megoldást mi magunk nem kívánjuk oltalmazni, de félő, hogy mások is létrehozzák azt és oltalmat is igényelnek rá – elzárva minket a hasznosítás lehetőségétől – célszerű minél gyorsabban publikálni a megoldást. Ezt stratégiai publikációnak nevezzük, és célja, hogy megakadályozzuk a mások általi oltalom-szerzést az újdonsággal és feltalálói tevékenységgel kapcsolatos kritériumoknak való megfelelés esélyeinek rontásával [6]. Ennek alternatívája az előhasználati jogot meg-alapozó szervezeti politika.

Felmerül a kérdés, hogy kémiai területen mi a konkrét találmány, amely szabadalmi oltalomban részesülhet. A vegyi termékek esetében az oltalom tárgya lehet *vegyület(csoport); két vagy több vegyületet (anyagot) tartalmazó keverék; vegyületet tartalmazó készítmény; eljárás a vegyület, keverék, készítmény előállítására; vagy ez utóbbi egy speciális formájára: a vegyület meghatározott célra történő alkalmazására* [8]. A gyógyszervegyületek esetében oltalmazhatók első gyógyászati indikáción vagy második (és további) indikáción alapuló találmányok is. Az első gyógyászati indikáción alapuló találmány esetén azt a felismerést értjük, hogy egy új vegyület vagy egy, korábban más célra alkalmazott ismert anyag gyógyszerként vagy diagnosztikumként is felhasználható. Második

1. ábra. A találmány sorsa: döntéshozatal egy K+F-folyamat során létrejött megoldás oltalmazásáról, publikálásáról vagy titokban tartásáról

és további gyógyászati indikációkon pedig azt, hogy újabb betegségek gyógyításában vagy diagnosztikai módszerekben hatékonyan alkalmazható egy korábbról már ismert hatóanyag [9]. Természetesen, a Szt.-ben megadott követelménynek minden esetben meg kell felelnie a találmánynak. Egyrészt a technika állásának figyelembe vételével *újnak kell lennie*, vagyis annak korábban nem szabadott nyilvánosságra jutnia (semmilyen formában, még az alkotó által sem!), és nem kerülhetett nyilvános használatbavételre sem. Másrészt a találmánynak *feltalálói tevékenységen kell alapulnia*, vagyis a vizsgált megoldás a nyilvánosságra jutott dokumentumok, a kollektív tudás és a szakterületen jártas szakember elvárható tudása alapján nem szabad közvetlenül levezethetőnek vagy a szakembertől elvárható rutin intézkedésnek lennie. További feltétel, hogy iparilag alkalmazható megoldás legyen. Végül tárgyanál fogva nem lehet kizárva az oltalmazható találmányok köréből [10]. Nem keletkezhet oltalom például felfedezések kapcsán, így többek között egy *reakciómechanizmus vagy egy hatásmechanizmus sem oltalmazható, de matematikai módszer vagy tudományos elméleten alapuló találmány sem az*. Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy amennyiben egy adott ve-

gyület különféle szilárd formáira és sóira, polimorf módosulataira, kokristályaira, szolvátjaira és hidrátjaira igényelnek oltalmat, ezek újdonságának és feltalálói lépésének megítélése rendkívül összetett feladat, ráadásul oltalmaik gyakran kontradiktórus eljárás részévé válnak [11]. Amennyiben a találmány tárgya gyógyszer vagy növényvédő szer, a szabadalmi oltalmi idő meghosszabbítására is lehetőség van, kiegészítő oltalmi tanúsítvány (Supplementary Protection Certificate, SPC) formájában. Ez az oltalom, megadása esetén, az alapszabadalom lejártát követően kezdődik, a kémiai területen különösen hosszadalmas és kockázatos K+F-tevékenység elismeréseként. Az oltalmi formán túl az oltalmazási stratégia kidolgozása azt is magában foglalja, hogy milyen országokra, régiókra érdemes oltalmat szerezni. A területi stratégiát megalapozó elképzeléssel rendelkeznie kell a leendő bejelentőnek, mert a bejelentések (a szabadalom megszerzésére irányuló eljárásnak, legyen az nemzeti, regionális vagy nemzetközi, és az oltalom fenntartásának) költségvonzatai igen jelentősek. A szabadalmi ügyvivő pedig tudatában annak, hogy milyen országban milyen találmányok oltalomképesek (és milyen találmányok nem), a bejelentővel együtt kialakítja a megjelölt országok körét. Ér-

² Az 1991. évi XXXVIII. törvény a használati minták oltalmáról 1. § (2) alapján „nem tartozik azonban a minta fogalmába különösen a termék esztétikai kialakítása, a növényfajta, a vegyi termék és a keverék”.

	Szabadalom	Védett ismeret (know-how)	Tudományos publikáció
tárgya	találmány, amelynek világsszinten újnak, jelentős feltalálói tevékenységet tartalmazó műszaki megoldásnak kell lennie	üzleti titoknak minősül, nem közismert, alkalmas módon rögzített információ (műszaki, gazdasági, szervezési ismeret, megoldás, tapasztalat stb.) [7]	nem korlátozott
elérhetősége	1,5 év után közzéteszik, szabadalmi adatbázisokban elérhető	titkos, nincs közzététel	közzéteszik (bizonyos esetekben azonnal)
területi hatály	van	nincs	nem releváns
bírálat/elbírálás	van, az oltalom elbíráláshoz, bejelentéshez kötött	nincs, nem kötött regisztrációhoz	szakértői bírálat, peer review
eljárás	hosszadalmas hatósági eljárás	nincs hatósági eljárás	hatósági eljárás nincs, de bírálati folyamat van – elhúzódhat
költségek	rendkívül költséges, csak üzleti értékkel bíró megoldásoknál indokolt	minimális költséggel jár	költséges
időtartam	meghatározott (20 év, bizonyos esetben hosszabbítások)	végtelen ideig fennállhat a titkosság	nincs időkorlát, nagyon ritkán fordul elő visszavonás vagy módosítás
cél	kizárólagos jogot biztosít	nem ad kizárólagos jogot, nem véd a párhuzamos fejlesztésektől	a kollektív tudás bővítése és/vagy stratégiai publikáció

1. táblázat. A szabadalom, a know-how és a publikáció jellemzői

demes figyelembe venni azt a körülményt, hogy a versenytársak jogszerűen használhatják az általunk védett megoldást azokban az országokban, ahol nem igényeltünk vagy tartunk fenn oltalmat!

Amennyiben a szabadalmi oltalom megszerzése a cél, akkor egy szabadalmi bejelentés megtétele előtt újdonságkutatás és szabadalmazhatósági vélemény készítése szükséges. Az *újdonságkutatás* célja annak eldöntése, hogy az adott K+F-projekt keretében született megoldás megfelel-e a szabadalmazhatóság alapvető feltételeinek. Meghatározzuk az adott területen a technika állását, és megadjuk, hogy a feltaláló megoldása mennyire esik közel az ismert megoldásokhoz. Az újdonság vizsgálata esetén bármely olyan nyilvánosságra jutott megoldás, ami a megvalósítani kívánt megoldás valamennyi jellemzőjét tartalmazza, újdonságrontó (azaz kizáró ok) arra nézve. Ugyanakkor azok a dokumentumok, amelyek a megvalósítandó megoldás jellemzőit csak részben tartalmazzák, de azok ismeretében vagy kombinációjával a megoldás közvetlenül levezethető vagy a szakember rutinszerű tudása alapján létrehozható, a feltalálói tevékenységet teszik kétségesse. Fontos tehát, hogy a keresés nemcsak szabadalmakra terjed ki, hanem bármilyen nyilvános információra, annak

módjától és formájától függetlenül, azaz NPL-re is. A szabadalmi adatbázisokban történő kutatás speciális szakértelmet igénylő munka, részben a szabadalmi iratok speciális nyelveze miatt, részben azért, mert a professzionális, jól kereshető, globális szabadalmi adatbázisok nem mindenki által hozzáférhetők. További nehézséget jelent, hogy a különböző adatbázisok nem tartalmaznak minden közzétett szabadalmi leírást, valamint, az óriási adatállomány és a nyelvi korlátok miatt, csak korlátozott keresési képességgel rendelkeznek, lásd például a távol-keleti iratokat. Ugyan van lehetőség automatikus gépi fordítást igénybe venni, de az eredmény sokszor pontatlan, és a műszaki rajzokon, diagramokon lévő feliratok továbbra is értelmezhetetlenek maradnak. Kémiai területen gondot okozhat, ha nem IUPAC-nevezéktan alapján, hanem köznap/triviális néven vagy egyedi módszertan alapján nevezik el a vegyületeket, vagy a név gépelési hibát tartalmaz. Ráadásul egy megrajzolt, általános szerkezet alapján sokszor egyáltalán nem is valószínűsíthető meg a keresés – vagy csak bizonyos adatbázisokban lehetséges. Meg kell jegyeznünk, hogy a szabadalmi bejelentések a 18 hónapos közzététel előtt nem nyilvánosak, így annak a kockázata minden egyes bejelentés kapcsán él, hogy más be-

jelentő újdonságrontó bejelentése közzétételre kerül – még a miénk előtt. Emiatt indokolt az újdonságkutatás megismétlése 18 hónap elteltével. Az előzetes újdonságkutatás tükrében *szabadalmi bejelentés* készülhet. A szabadalom megszerzésére irányuló eljárást nem részletezzük, nemzeti, nemzetközi vagy regionális úttól függetlenül a megfelelő jogszabályban megtalálható, és ügyintézését mindig szakemberre, szabadalmi ügyvivőre kell bízni. Egy szabadalom – a tudományos publikációkhoz hasonlóan – részekre tagolható, fő részei az absztrakt vagy kivonat, a leírás, az igénypontok, valamint az ábrák. Egy szabadalmi iratot megnyitva a címdal a bibliográfiai adatokat tartalmazza, és sok esetben a *kivonat* is szerepel rajta. Tovább lapozva a *leírást* találjuk meg, amely a szakterületen lévő technika állásának bemutatásával kezdődik. Ez, hasonlóan a tudományos közleményekhez, szabadalmakra és más tudományos publikációkra alapozva (és hivatkozva) történik. Ezt követi a technika állásától elkülönülő – az igénypontokkal és ábrákkal összhangban lévő – saját megoldás rövid, majd részletes ismertetése. Kémiai tárgyú szabadalmak esetében jellemzően általános képletet adnak meg. Ez az általános képlet szerint igényelt oltalom számos valós vegyületre vonatkozik. A le-

írást tovább olvasva *kiviteli példák*kal találkozhatunk, amelyekben keresztül olyan részletességgel kell bemutatni a találmányt, hogy abból az különösebb nehézség és indokolatlan mennyiségű kísérletezés nélkül megvalósítható legyen, azaz például a kísérleti körülményeket fel kell tüntetni. Fontos, hogy az általános képlet szerint igényelt konkrét vegyületeket is alá kell támasztani a dokumentumban. Ilyen esetben a kiviteli példák maguk a vegyületek előállítására irányuló eljárások, kiegészítve például spektroszkópiai vagy egyéb, a termék azonosítására szolgáló mérési adatokkal. Ezen bizonyítékok, és a kellő kitüntetés hiányában nem várható el, hogy (a teljes igényelt oltalmi körre) oltalmat szerezzünk. A leírás részét képezhetik olyan kísérleti eredmények is, amelyeket tudományos publikációban nem szívesen szerepeltet a szerző. Ezek zömmel a megoldás tekintetében negatív eredmények, sikertelen kísérletek; azonban annak az alátámasztását elősegíthetik, hogy miért nem nyilvánvaló és egyszerűen, közvetlenül levezethető a találmány a szakember számára [12]. Érdemes nagy hangsúlyt fektetni a leírás és a kísérletekről szóló rész megfelelő kidolgozására, ennek hiánya a szabadalom versenytárs általi megsemmisítésének alapjául szolgálhat. A leírásban a termelési adatok stb. táblázatos formában szerepelhetnek, és szerkezeti képletek is megadhatók. Az egyéb diagramok, képek, spektrumok, azaz az *ábrák* viszont nem képezik a leírás részét, azok számozott formában mellékletként szerepelnek, melyekre a leírásban hivatkozni szükséges. Ezzel elérkeztünk a szabadalom utolsó szakaszához, a szabadalmi *igénypontokhoz*. Az igénypontok a Szt. értelmében alapvető jelentőséggel bírnak: a szabadalmi oltalom terjedelmét határozzák meg. Megfogalmazásuk komplex tudást igénylő feladat. Túl kevés jellemzővel megfogalmazott igénypont ugyanis nagyon tág oltalmi kört eredményezhet, valamint annak a kockázatát, hogy a megoldást nem sikerül elkülöníteni a technika állásától. Azonban túl sok jellemző egyidejű megadása is problémás lehet, ugyanis a szabadalombitorláshoz az összes jellemző egyidejű megvalósítása szükséges. Abban az esetben, ha a versenytársunk rájön, hogy eggyel kevesebb jellemzővel is meg tudja a szabadalom tárgyát valósítani, máris megkerülte a szabadalmunkat, így az nem töltötte be megfelelően a szerepét: azaz a versenytárs is hasznosít, és nem képződött ideiglenes monopolhelyzetünk a piacon. Igénypontszerkesztési alaptéchnika, hogy fő- (független) és ali-

génypontokat (függő igénypontokat) fogalmazunk meg. A főigénypontból kell kiemelnie annak, hogy az oltalmat termékre vagy eljárásra igényeljük, míg aligénypontok megfogalmazása nem kötelező, de korlátozás esetén például a találmány valamely részének védelmére alkalmasak lehetnek. Az igénypontokból a nagy információsűrűség és a szerteágazó követelményrendszer miatt rendkívül bonyolult, önmagukban esetleg nehezen érthető mondatok alakulnak ki, jelentésüket a szabadalmi leírás és az ábrák alapján kell értelmezni. Az igénypontok jellemzői nem korlátozódhatnak azok szó szerinti értelmezésükre, hanem ekvivalens megoldásokra is kiterjednek, a legegyszerűbb példa erre, hogy csavar helyett szegecs alkalmazására is érvényes az oltalom.

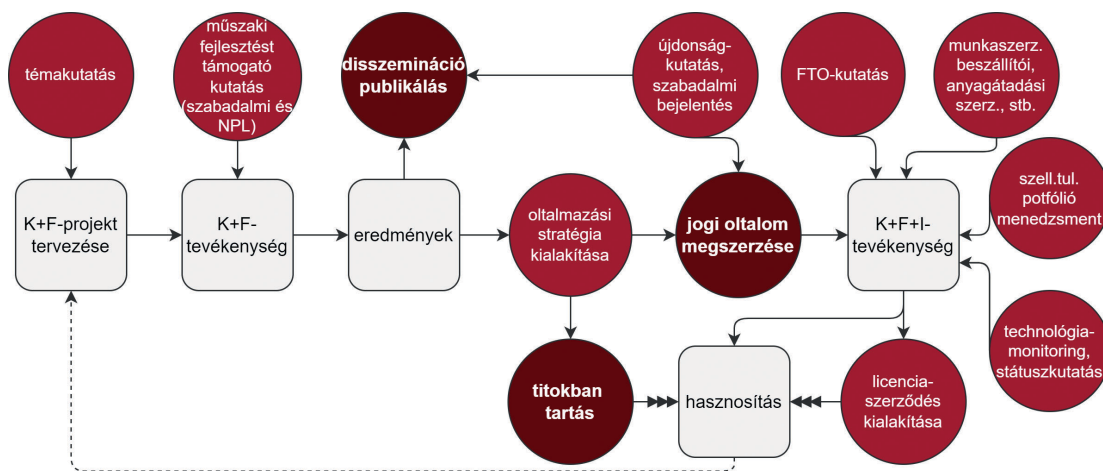
A K+F során a jogi oltalmakkal kapcsolatos tudatos időzítés szintén kulcsfontosságú tényező. Egyrésztől minden szereplő arra törekszik, hogy a találmányt illető jogok megszerzéséhez az elsőbbségi időpont lehetőleg minél korábbi legyen. Azaz, hogy a Szt. által meghatározott követelményeknek megfelelő szabadalmi bejelentést a lehető legkorábban nyújtunk be a hivatalhoz. Az oltalom ugyanis ettől a hivatal által elismert bejelentési naptól kezdve keletkezik – és a közzétételt követően először ideiglenes oltalom formájában, majd remélhetőleg, az engedélyezést követően, végleges oltalom formájában létezik. Másrészt a találmány nyilvánosságra hozatala szempontjából is gondolnunk kell az időzítésre. Sajnos számos esetben előfordult már, hogy forgalomba hozatal, honlapon történő közzététel, tudományos közlemény, absztrakt, konferenciakiadványban megjelent publikáció, poszter stb. nyilvánosságra kerülése, vagy az adott témában előadás tartása miatti önújonsággrontás elkövetése a későbbiekben súlyos következményekkel, például jóval szűkebb oltalmi körrel járt. Sokan úgy vélik, hogy megfelelő módon járnak el akkor, ha például egy első, nemzeti szabadalmi bejelentés elsőbbségi napját követően publikálják az eredményeket a tudományos folyóiratban. Sajnos ez sem ennyire egyszerű. Az elsőbbség napjától számított 12 hónapon belül ugyanis belső elsőbbség igénylésével további (nem bővítő értelmű) információval egészíthető ki a bejelentés – de ennek a kiegészítésnek is meg kell felelnie a feltalálói tevékenység követelményének. Ha tehát az elsőbbségi bejelentés teljes tartalma le lett közölve, akkor az új bevitt anyagnak ennek az eredeti tartalomnak a fényében is teljesíteni kell az oltalmi kritériumokat,

míg ha nem történt volna publikáció, – 12 hónapon belül az elsőbbségi bejelentés tartalma titkos lévén – azt nem kell egyáltalán figyelembe venni a technika állása részeként. Mivel ilyen esetekben az új anyag igen szorosan kötődik az eredetihez, a publikációtól való elhatárolódás szinte lehetetlen feladat. Az oltalomszerzés melletti publikálás egyáltalán nem kivitelezhetetlen, de fontos szem előtt tartani a fenti megfontolásokat. A K+F-tevékenység során létrejövő új eredményeiket és tudásukat az akadémiai kutatóhelyek jellemzően tudományos közleményként, míg a vállalatok inkább szabadalom formájában hozzák nyilvánosságra. Ebből következik, hogy a *jelenleg rendelkezésre álló műszaki ismeretek egy része kizárólag a szabadalmi dokumentumokban található meg*. A szabadalmak tehát nem csupán a versenytársak általi jogosulatlan felhasználással szembeni védelemben játszanak alapvető szerepet, *de a szakirodalom egyik fő forrásaként is tekinthetünk rájuk*. A szabadalmi irodalomból történő információszerzés ezért kulcsfontosságú szereppel bír mind az akadémiai, mind a versenyszférában.

A kémia tudományterületén a K+F-tevékenység igen szaktudás- és műszerigényes. Sok esetben egyetlen kutatóhely nem rendelkezik a munka elvégzéséhez szükséges teljes körű tudással, sem a megfelelő műszerparkkal. Ebből következik, hogy az innováció szereplői közötti *együttműködések*, a külső tudás megszerzése kulcsfontosságúak a fejlesztés szempontjából. Az újdonsággrontás és a versenytársakkal szembeni előny megőrzése érdekében a vállalatoknak vagy kutatóhelyeknek rendkívül fontos, hogy tudatosan rögzítsék a szellemi tulajdonnal kapcsolatos kérdéseket, például saját munkaszerződéseikben, de az együttműködő partnereikkel, beszállítókkal kapcsolatos anyagátadási és egyéb szerződéseikben is.

A K+F-tevékenységnek *jelentős anyagi vonzata van*, a pályázatok ezért kulcsfontosságú szereppel bírnak a fejlesztések szempontjából. Ráadásul a jogi oltalommal kapcsolatos tevékenységek díjai korántsem képezik elenyésző hányadát a K+F-projektek költségvetésének. Jelenleg Magyarországon egyedülálló módon támogatás igényelhető az iparjogvédelmi bejelentések költségeinek megtérítésére: nevezetesen az Iparjog³ pályázat útján. Tudatos döntés alapját képezze az a megfontolás is, hogy például

³ Szellemi alkotások hazai és nemzetközi szellemi tulajdon-védelmét szolgáló tevékenységek támogatása az alkotások hasznosulásának előmozdítása érdekében: 2021-1.1.1-IPARJOG (NKFIFH)

2. ábra.
A K+F-tevékenység támogatása iparjogvédelmi szempontból

nemzetközi bejelentés esetében akkor lesz lehetőségünk *utófinanszírozásra pályázni*, ha az magyar elsőbbséggel rendelkezik.

Amennyiben a K+F-tevékenység folyamán létrejött egy olyan találmányunk, amelynek a hasznosítását tervezzük, a bitorlás elkerülésére érdekében *szabadalomtisztasági (freedom-to-operate, FTO)* kutatást célszerű végezni. Célja, hogy megtudjuk, az adott termék vagy eljárás ütközhet-e érvényes oltalommal az adott ország(ok)-ban, ahol a tevékenységünket folytatni szeretnénk. Ebben az esetben elegendő csupán a szabadalmi irodalomra kiterjedő kutatást végezni. A találmány tárgyában kapott találatok érvényességének megállapítása rendkívül összetett, de alapvetően két feltételhez kötött. Az egyik a területi feltétel, azaz meg kell vizsgálni, hogy a szabadalmat vagy az annak szabadalomcsaládjába tartozó külföldi bejelentést bejelentették-e az adott célországban, és erre ott már szabadalmat engedélyeztek-e vagy a bejelentést már közzétették-e és az engedélyezési eljárás még folyamatban van-e. A második az időbeni feltétel: a szabadalom oltalmi ideje letelt-e vagy az oltalom megszűnt-e valamilyen okból, például lemondás, fenntartásdíj-fizetés elmulasztása vagy jogerőssé vált megsemmisítési eljárás döntése okán. Lényeges, hogy a szabadalomcsaládok tagjai igénypontjaikban is különbözhetnek egymástól. Az FTO-kutatás időzítése is megfontolandó, ugyanis amikor a termék korai kutatási fázisban van, akkor összehasonlítható műszaki jellemzők hiányában nem vezet megfelelő eredményre a kutatás. Túl késői fázisban sem érdemes elvégezni, ugyanis célszerű időt hagyni arra az esetre is, hogy legyen lehetőség változtatni a terméken egy esetleges bitorlás elkerülése végett. Az FTO-kutatást ipari berkekben háromhavi rendszerességgel megismétlik, frissítik adott találmány tárgyában. Kutatóhelyeken sem

példa nélküli, hogy hasonló gyakorisággal végzik el az FTO-elemzést a projekt támogatása, a kutatási irányok dinamikus befolyásolása érdekében.

A K+F-re fordított összegek megtérülését csupán érvényes oltalom segítheti, ezért az oltalom megszerzése még csak az első lépés, a szabadalmasnak az oltalom fenntartása érdekében különféle lépéseket kell tennie. Az ideális eset az, amikor kizárólag az éves fenntartási díjak fizetése a teendő, de előfordulhatnak más ügyek is, akár nemleges megállapítási, illetve megsemmisítési eljárások vagy a jogosulatlan hasznosítás miatti szabadalombitorlási perek is. Tekintettel a megoldások összetettségére, az arra vonatkozó portfólió nemcsak szabadalmat, védett ismeretet, hanem egyéb oltalmi formákat és akár védjegyet is tartalmazhat. Utóbbi a korai fázisú innovációban, tehát a K+F fázisában nagyon ritkán indokolt. A szellemi tulajdon-portfólió kezelésével rendszeres időközönként foglalkozni kell. Tudatosan monitorozni, és döntést hozni: például, hogy érdemes-e fenntartani olyan oltalmat, amely kis jövedelemtermelő-képességű? Arra is van lehetőség, hogy ne csak a szabadalmas hasznosíthassa jogszerűen a találmányt – ebben az esetben szabadalmi licenciaszerződés kialakítására van szükség [13]. A Szt. szerint szabadalmi licenciaszerződés alapján a szabadalmas engedélyt ad a találmány hasznosítására, a hasznosító pedig köteles ennek fejében díjat fizetni. Előnye, hogy a felek piaci versenytárs helyett üzlettársakká válnak, ezáltal elkerülhetővé válik a jogosulatlan magatartás. Végezetül a kutatás-fejlesztési és innovációs (K+F+I)-tevékenységgel kapcsolatos iparjogvédelmi tudatossághoz tartozik az iparjogvédelmi szolgáltatást nyújtó irodák által végzett, a versenytársak új technológiáin és technikai fejlesztésein keresztüli rendszeres kutatása, az ún. *technológia-monitoring* is.

Az iparjogvédelem a K+F-tevékenységet és a hasznosítást számos különféle eszközzel és lehetőséggel támogathatja (2. ábra). Célravezető ezeket már kezdetben, a projektek tervezésekor, majd a kutatómunka során, a közlemény(ek) időzítésénél, valamint az oltalmi forma kiválasztásánál, a feltalálók díjazásánál, illetve a hasznosítás előtt és közben is szem előtt tartani. Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a munka nem ér véget az oltalom megszerzésével: a portfóliókezelésre vagy a technológia-monitoringra, valamint az egyéb, oltalom fenntartásával kapcsolatos ügyekre azt követően is figyelmet kell fordítani. Ahogy ebben a rövid összefoglalóban ismertettük, az iparjogvédelmi szolgáltatások túlmutatnak a ráfordítások megtérülése érdekében tett lépéseken, illetve az oltalomszerzés és -fenntartás keretein. A K+F-projektek megvalósításához szintén érdemes kihasználni az iparjogvédelem – talán kevésbé ismert – lehetőségeit.

IRODALOM

- [1] Lányi B., Marketing & Management (2011) 44(2), 23.
- [2] J. A. DiMasi, H. G. Grabowski, R. W. Hansen, J. of Health Economics (2016) 47, 20.
- [3] Legeza D., Iparjogvédelem, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, Budapest, 2020.
- [4] Ocean Tomo, Intangible Asset Market Value Study.
- [5] Tények és adatok – a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának 2021. évi összefoglalója. https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/hipo_annualreport_2021_web.pdf
- [6] Barrett, B., Nat. Biotechnol. (2002) 20, 191.
- [7] 2018. évi LIV. törvény az üzleti titok védelméről 1.§ (1)–(2) bekezdés.
- [8] Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, A szabadalmi ügyintézés módszertani útmutatója.
- [9] Buzásné Nagy Zsuzsanna, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle (2008) 113(2), 35.
- [10] 1995. évi XXXIII. törvény a találmányok szabadalmi oltalmáról 6.§ (2)–(4) és (10) bekezdés.
- [11] Dr. Mikló Katalin, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle (2008) 113(5), 63.
- [12] European Patent Office, Case Law of the Boards of Appeal, 10.8. Surprising effect – bonus effect.
- [13] Dr. Molnár I., Jogi alapismeretek technológialapú vállalkozásoknak, Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft., Budapest, 2021.